



**TURUN
YLIOPISTO**
Oikeustieteellinen
tiedekunta

Olosuhdetahallisuus solvaustyyllisissä kiihottamisrikoksissa

OT00BE41-3002 Rikosoikeuden yleiset opit
ON-työ

Laatija:
Jade Nivala

27.5.2026

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

ON-työ

Oppiaine: Rikosoikeus

Tekijä: Jade Nivala

Otsikko: Olosuhdetahallisuus solvaustyyllisissä kiihottamisrikoksissa

Ohjaaja: Tatu Hyttinen

Sivumäärä: VI + 20 sivua

Päivämäärä: 27.5.2026

Kiihottamisrikoksen rangaistavuuden on katsottu edellyttävän olosuhdetahallisuutta. Solvaustyyllisissä kiihottamisrikoksissa olosuhdetahallisuuden arviointi on kuitenkin pulmallista erityisesti tahallisuusarvioinnin kohdentumisen näkökulmasta. Lausuman solvaavuutta ei voida pitää puhtaasti empiirisenä tosiseikkana, vaan arviointi edellyttää myös oikeudellista ja arvottavaa tulkintaa. Yleisten tahallisuusoppien mukaan tahallisuus kohdentuu lähtökohtaisesti teon kannalta merkityksellisiin tosiseikkoihin eikä tekijän käsitykseen teon oikeudellisesta luonteesta. Kiihottamisrikoksissa tämä lähtökohta joutuu koetukselle, sillä tekijän tietoisuus lausuman solvaavasta luonteesta näyttää muodostuvan keskeiseksi rangaistusvastuun edellytykseksi. Oikeustilan epäselvyyden vuoksi tahallisuusarvioinnin kriteerejä on tarpeen täsmentää rikosvastuun johdonmukaisuuden ja ennakoitavuuden turvaamiseksi.

Tutkielman tavoitteena on selvittää, millä perusteilla tahallisuutta arvioidaan solvaustyyllisissä kiihottamisrikoksissa ja minkälaisia haasteita arviointiin liittyy. Tarkastelun keskiössä on ratkaisu KKO 2026:27, joka ilmentää oikeuskäytännössä kiihottamisrikosten kohdalla omaksuttua tapaa antaa merkitystä tekijän tietoisuudelle lausuman solvaavasta luonteesta. Ratkaisu on tahallisuusopin näkökulmasta jännitteinen, koska siinä tahallisuusarviointi sijoittuu lähelle tekijän käsitystä teon normatiivisesta merkityksestä. Toisaalta myöskään puhtaasti empiirinen arviointi ei sovellu ongelmitta solvaustyyllisiin kiihottamisrikoksiin, sillä lausuman solvaavuus ei ole objektiivisesti havaittava tunnusmerkistöolosuhde, jollaisiin tahallisuusarviointi rikosoikeudellisessa harkinnassa tavallisesti kohdennetaan. Tutkielmassa olosuhdetahallisuutta tarkastellaan sekä luonteeltaan solvaavan tekstin kirjoittajan että verkkosivuston ylläpitäjän roolien kautta. Tutkielma on rikoslainopillinen, ja siinä hyödynnetään rikoslakia ja sen esitöitä, olosuhdetahallisuutta ja kiihottamisrikoksia koskevaa oikeuskäytäntöä sekä tahallisuutta koskevaa oikeuskirjallisuutta ja oikeuskäytäntöä.

Tutkielman johtopäätöksenä on, että solvaustyyllisissä kiihottamisrikoksissa tahallisuusarvion kohdentuminen tekijän subjektiiviseen käsitykseen esitetyn lausuman tunnusmerkistönmukaisuudesta on oikeuskäytännön systematiikan kannalta ongelmallista. Kiihottamisrikosten yhteydessä omaksutusta tulkintalinjasta näyttää seuraavan, että teon rangaistavuutta arvioitaessa korostuvat tekijöiden subjektiiviset ominaisuudet. Tämä herättää huolen oikeuskäytännön yhdenvertaisuuden ja ennakoitavuuden toteutumisesta. Tahallisuusarvioinnin kriteerejä olisi siksi jatkossa täsmennettävä, jotta kiihottamisrikosten soveltaminen olisi nykyistä johdonmukaisempaa, ennakoitavampaa ja yhdenvertaisempaa.

Asiasanat: olosuhdetahallisuus, kiihottamisrikokset, vihapuhe, tekijän asema

Sisällys

Olosuhdetahallisuus solvaustyyllisissä kiihottamisrikoksissa	I
Lähteet.....	IV
Lyhenteet	VI
1 Johdanto	1
2 Tahallisuus kiihottamisrikoksissa	4
2.1 Olosuhdetahallisuus kiihottamisrikoksen edellytyksenä.....	4
2.2 Julkaisutapa ja solvaavuus tahallisuusarvioinnissa	5
2.3 Tahallisuusarvion kohdentuminen.....	7
3 Tahallisuus ratkaisussa KKO 2026:27	9
3.1 Ratkaisu KKO 2026:27	9
3.2 A:n tahallisuus.....	10
3.3 B:n tahallisuus.....	11
4 Keskeiset löydökset tahallisuuden arvioinnista ratkaisussa KKO 2026:27.	14
4.1 Tahallisuusarvioinnin keskeiset havainnot.....	14
4.2 Tekijän asemaan liittyvä ongelmallisuus	16
5 Yhteenveto	19

Lähteet

Kirjallisuus

- Hannula, Ilari – Neuvonen, Riku, Internetin keskustelupalstan ylläpitäjän vastuu rasistisesta aineistosta. *Lakimies* 3/2011, s. 527–548.
- Helenius, Dan – Linna, Tuula, Siviili- ja rikosprosessioikeus. Alma Talent, Helsinki 2021.
- Hirvonen, Ari, Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Helsingin yliopisto 2011.
- Hyttinen, Tatu, Olosuhdetahallisuuden vakioitu alaraja – oikeusturvaa vai korkeimman oikeuden retoriikkaa? *Defensor Legis* 6/2016, s. 916–933.
- Hyttinen, Tatu – Tapani, Jussi, Kiihottaminen kansanryhmää vastaan, s. 373–386 teoksessa Frände, Dan – Hyttinen, Tatu – Kallio, Heikki – Korkka-Knuts, Heli – Matikkala, Jussi – Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Viljanen, Pekka – Wahlberg, Markus, Keskeiset rikokset. 5., uudistettu painos. Edita Publishing Oy 2023.
- Ilman, Mika, Uudistunut säännös kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. *Oikeus* 2012 (41); 2, s. 208–225.
- Kallio, Heikki – Tolvanen, Matti, Metodimme rikoslainoppi. *Lakimies* 6/2025, s. 872–894.
- Karkkulainen, Jussi, Raamatun siteeraaminen? Rangaistavaa? *Oikeus* 2021 (50); 3, s. 386–395.
- Korkka-Knuts, Heli – Frände, Dan – Helenius, Dan, Yleinen rikosoikeus. 3., uudistettu painos. Edita Publishing Oy 2020.
- Mantila, Anu, Saako myös tämän sanoa? Milloin puhe muuttuu rangaistavaksi vihapuheeksi. *Oikeus* 2020 (49); 2, s. 154–171.
- Matikkala, Jussi, Tahallisuudesta rikosoikeudessa, Suomalainen lakimiesyhdistys 2005.
- Niemi, Johanna – Rantaeskola, Satu, Esitutkinta ja pakkokeinot teoksessa Vuorenpää, Mikko – Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald, Petra – Hupli, Tuomas – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rantaeskola, Satu – Rautio, Jaakko – Saranpää, Timo – Turunen, Santtu – Virolainen, Jyrki, Prosessioikeus. 6., uudistettu painos, Alma Media Finland Oy 2021

Nuotio, Kimmo, Sotarikokset ja rikokset ihmisyyttä vastaan teoksessa Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Helenius, Dan – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Ojala, Timo – Rautio, Ilkka, Rikosoikeus 5. uudistettu painos. Alma Media Finland Oy 2022.

Pekkarinen, Elina, Lapsen syyntakeettomuus oikeusvaltioiden haasteena. Haaste 2/2018, s. 22–24.

Suomalainen, Sami, Vihapuheen rikosoikeudellisesta määrittelystä, Edita Publishing 2020.

Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Hyttinen, Tatu, Rikosoikeuden yleinen osa: vastuuoppi. 3. uudistettu painos. Alma Talent 2019.

Virallislähteet

HE 317/2010 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirjan, joka koskee tietojärjestelmien välityksellä tehtyjen luonteeltaan rasististen ja muukalaisviihamielisten tekojen kriminalisointia, hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laeiksi rikoslain ja tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain 15 §:n muuttamisesta.

Oikeustapaukset

KKO 2026:27 (Ään.)

KKO 2023:15

EIT Tuomio 7.11.2006, Mamère v. Ranska, 12697/03

Lyhenteet

HE	hallituksen esitys
KKO	korkein oikeus
RL	rikoslaki (39/1889)
vp	valtiopäivät
Ään.	äänestysratkaisu

1 Johdanto*

Kiihottaminen kansanryhmää vastaan on rikosnimikkeenä saanut osakseen varsin paljon arvostelua. Huolta on herättänyt erityisesti kiihottamisrikoksen suhde sananvapauteen, ja rikosnimikettä vastaan on argumentoitu esimerkiksi demokratian turvaamisen nimissä.¹ Toisaalta kansanryhmää vastaan kiihottamisen rangaistavuutta on myös perusteltu demokratian perusarvojen turvaamisella ja säännöksen tarkoituksena onkin ihmisarvon loukkaamattomuuden edistäminen ja syrjinnän kieltö.² Koska kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevaa oikeuskäytäntöä on Suomessa verrattain niukasti, on yksittäisillä ratkaisuilla korostunut merkitys rikosoikeudellisen tulkinnan kannalta. Sananvapauden ja rangaistavan vihapuheen välinen rajanveto näyttää myös nyky-yhteiskunnassa jatkuvasti korostuvan, sillä sosiaalinen media ja internet mahdollistavat viestien nopean ja laajamittaisen levittämisen.³ Julkaisukynnyksen madaltuminen ja kiihottamissäännöksen soveltamisalan laajeneminen lisäävät mahdollisia tilanteita, joissa yksilö voi syyllistyä kiihottamiseen kansanryhmää vastaan, mikä puolestaan korostaa tarvetta täsmentää rikoksen tunnusmerkistön sisältöä ja erityisesti siihen liittyvää tahallisuusvaatimusta⁴.

Kiihottamisrikoksen rangaistavuus edellyttää tekijältä olosuhdetahallisuutta.⁵ Olosuhdetahallisuuden sisältöä ei ole kuitenkaan määritelty laissa, vaan sen konkretisoituminen on pitkälti oikeuskäytännön varassa.⁶ Kiihottamisrikoksen osalta epäselvyyttä liittyy myös siihen, mihin seikkoihin olosuhdetahallisuuden katsotaan kohdentuvan.⁷ Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2026:27 on otettu kantaa siihen, miten olosuhdetahallisuutta kiihottamisrikoksessa lähestytään. Ratkaisu täsmentää aikaisempaan oikeuskäytäntöön verrattuna niitä seikkoja, joille voidaan antaa merkitystä, kun arvioidaan, onko tekijä pystynyt ymmärtämään esitetyn lausuman solvaavan luonteen. Ratkaisun voidaan katsoa olevan monilta osin linjassa kiihottamisrikoksen säädöshistorian ja lain esitöiden kanssa, mutta se näyttäytyy jokseenkin ristiriitaisena suhteessa siihen, miten normatiiviseen arviointiin on

* Tämä notaarityö perustuu Rikosoikeuden yleiset opit -kurssilla vuonna 2026 Helmi Kaartisen kanssa yhteisesti laadittuun seminaarityöhön.

¹ Suomalainen 2020, s. 2.

² Mantila 2020, s. 158.

³ Karkkulainen 2021, s. 393.

⁴ Mantila 2020, s. 156.

⁵ Hyttinen – Tapani 2023, s. 383.

⁶ Korkka-Knuts – Frände – Helenius 2020, s. 188.

⁷ Hyttinen – Tapani 2023, s. 384.

oikeuskäytännössä totuttu suhtautumaan.⁸ Lisäksi ratkaisun pohjalta johdettavat oikeusohjeet herättävät kysymyksiä johdonmukaisuudesta, yhdenvertaisuudesta ja ennakoitavuudesta.

Tutkimuskysymyksenä on, miten olosuhdetahallisuutta arvioidaan solvaustyyllisissä kiihottamisrikoksissa. Tutkimuksessa jäsennetään sitä, millä kriteereillä olosuhdetahallisuutta arvioidaan solvaustyyllisissä kiihottamisrikoksissa, sekä sitä, mihin tahallisuus niissä kohdentuu. Lisäksi tarkastelen, miten olosuhdetahallisuutta on arvioitu korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2026:27.

Tutkimuksessa keskitytään solvaustyyliin kiihottamisrikoksiin. Tarkastelu etenee siten, että aluksi analysoidaan tahallisuuden arviointia kiihottamisrikoksissa yleisellä tasolla, minkä jälkeen huomio kohdistetaan korkeimman oikeuden ratkaisuun KKO 2026:27 ja sen merkitykseen tahallisuusarvioinnin kannalta. Ratkaisua tarkastellaan sekä siinä omaksuttujen arviointiperusteiden että niiden johdonmukaisuuden näkökulmasta. Lisäksi arvioidaan, millaisia tulkinnallisia kysymyksiä ja mahdollisia vaikutuksia ratkaisu voi tuottaa solvaustyyllisiä kiihottamisrikoksia koskevassa tulevassa oikeuskäytännössä.

Tutkimus on metodiltaan lainopillinen, sillä se pyrkii tulkitsemaan voimassa olevaa oikeutta ja oikeudellisten lähteiden merkitystä solvaustyyllisten kiihottamisrikosten yhteydessä. Lainopin metodin tehtävänä on voimassa olevan oikeuden tulkinta ja systematisointi.⁹ Lisäksi sen tarkoituksena on tutkia niitä merkityksiä, joita eri oikeuslähteillä on oikeuskäytännön kannalta.¹⁰ Tarkemmin määriteltynä tutkimus on pääasiassa rikoslainopillinen, koska tarkoituksena on rikosoikeudellisten säännösten tulkinta ja systematisointi.¹¹ Rikoslainopin tehtävänä pidetään myös erilaisten oikeudellisten ongelmien ratkaisun kannalta relevanttien näkökohtien jäsentämistä.¹² Tutkimuksessa pyritään tuomaan esiin solvaustyyllisten kiihottamisrikosten tahallisuusarvioinnissa ilmeneviä ongelmia sekä systematisoimaan niitä arviointiperusteita, joiden nojalla olosuhdetahallisuuden täyttymistä voidaan tällaisissa rikoksissa arvioida. Tarkastelu rakentuu keskeisesti ratkaisun KKO 2026:27 ympärille, ja analyysissa hyödynnetään erityisesti kyseisen ratkaisun perusteluita. Näiden ohella tutkimuksessa tukeudutaan rikoslakiin, kiihottamisrikosta koskeviin lain esitöihin sekä muuhun tahallisuutta koskevaan oikeuskäytäntöön. Lisäksi tarkastelussa hyödynnetään

⁸ Korkka-Knuts – Frände – Helenius 2020, s. 183.

⁹ Hirvonen 2011, s. 22.

¹⁰ Hirvonen 2011, s. 23.

¹¹ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 13.

¹² Kallio – Tolvanen 2025, s. 877.

oikeustieteellisessä kirjallisuudessa esitettyjä kannanottoja tahallisuuden arvioinnista kiihottamisrikoksissa.

2 Tahallisuus kiihottamisrikoksissa

2.1 Olosuhdetahallisuus kiihottamisrikoksen edellytyksenä

Rikoslain (39/1889) 11 luvun 10 §:ssä säädetään kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. Pykälän mukaan tuomitaan se, joka asettaa yleisön saataville tai muutoin yleisön keskuuteen levittää tai pitää yleisön saatavilla tiedon, mielipiteen tai muun viestin, jossa uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin ryhmää rodun, ihonvärin, syntyperän, kansallisen tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen tai vammaisuuden perusteella taikka niihin rinnastettavalla muulla perusteella. Tutkimuksessa keskitytään solvaustyyliisiin kiihottamisrikoksiin seksuaalisen suuntautumisen perusteella. Rangaistavien tekotapojen osalta tutkimuksessa viitataan solvaavien lausumien esittämiseen.

Kiihottamisen kansanryhmää vastaan on oltava tahallista, jotta teko voi olla rangaistavaa. Rikos edellyttää olosuhdetahallisuutta, mutta ei tarkoitustahallisuutta. Teon rangaistavuuden kannalta ei siis ole merkitystä sillä, onko tekijä tarkoittanut toiminnallaan aiheuttaa säännöksessä tarkoitettuun kansanryhmään kohdistuvia seurauksia. Kiihottamisrikosten rangaistavuus edellyttää vakiintuneesti olosuhdetahallisuutta, mikä käy ilmi paitsi lain sanamuodosta, myös sen säätämishistoriasta. Lisäksi myös oikeuskäytännössä on vakiintuneesti ymmärretty kiihottamisrikosten edellyttävän olosuhdetahallisuutta.¹³ Olosuhdetahallisuus edellyttää tekijän tietoisuutta siitä, että hänen levittämänsä tai yleisön saataville asettamansa lausuma solvaa säännöksessä tarkoitettua kansanryhmää.¹⁴

Koska olosuhdetahallisuudesta ei ole säädetty rikoslaissa, vaan sen määrittelemisen on tunnusmerkistöerehdystä koskevan rikoslain 4 luvun 1 §:n nojalla jätetty oikeuskäytännön tehtäväksi, edellyttää kiihottamisrikoksen tahallisuusvaatimuksen arvioiminen aina laintulkintaa.¹⁵ Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön perusteella olosuhdetahallisuuden alarajaksi on muodostunut kyseisten olosuhteiden mieltäminen varsin todennäköisiksi, eikä korkein oikeus ole ratkaisukäytännössään poikennut todennäköisyyskriteeristä minkään rikosnimikkeen kohdalla.¹⁶ Tästä johtuen katson olosuhteiden mieltämisen varsin todennäköisiksi muodostavan myös kiihottamisrikoksen tahallisuusvaatimuksen alarajan.

¹³ Hyttinen – Tapani 2023, s. 384.

¹⁴ HE 317/2010 vp, s. 42.

¹⁵ Korkka-Knuts – Frände – Helenius 2020, s. 202.

¹⁶ Hyttinen 2016, s. 917.

Peittämisperiaatteen mukaan tahallisuuden on katettava koko oikeudenvastainen teko eli teonhetkiset olosuhteet ja teon seuraukset.¹⁷ Kiihottamisrikokset ovat luonteeltaan abstraktisia vaarantamisrikoksia, joten rangaistavan menettelyn ei katsota edellyttävän mitään erityistä seuraamusta.¹⁸ Tekijän tahallisuus muodostuu siis tahallisuudesta suhteessa lausuman solvaavuuteen sekä tahallisuudesta suhteessa julkaisutapaan. Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön perusteella menettelyn rangaistavuus edellyttää sekä tekijän tahallisuutta suhteessa julkaisutapaan että tekijän tietoisuutta siitä, että hänen esittämänsä lausumat ovat luonteeltaan varsin todennäköisesti solvaavia.

2.2 Julkaisutapa ja solvaavuus tahallisuusarvioinnissa

Tekijän tahallisuus suhteessa lausuman julkaisutapaan liittyy siihen, kuinka suuren ja minkälaisen yleisön tekijä voi valitsemansa julkaisutavan perusteella varsin todennäköisesti olettaa saavuttavansa. Lain esitöissä todetaan, että yksityinen viestintä suppean, muutaman henkilön käsittävän tuttavapiirin keskuudessa jää säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle. Yleisölle levittämisessä ei kuitenkaan ole kyse ainoastaan avoimesta jakamisesta kenen tahansa ulottuville, vaan viestin jakaminen myös rajatulle, mutta suurehkolle joukolle voi olla kiihottamisrikoksen mukaista levittämistä yleisön saataville.¹⁹

Vuonna 2011 toteutetun rangaistussäännösten uudistamisen yhteydessä rikoslain 11 luvun 10 §:n mukaiseen kiihottamiseen kansanryhmää vastaan lisättiin uusina tekoapoina ”asettaminen yleisön saataville” ja ”yleisön saatavilla pitäminen”. Muutoksen seurauksena kiihottamisrikoksen tekijän vastuu laajeni, ja säännöstä voidaan soveltaa sekä tilanteissa, joissa tunnusmerkistön mukainen kirjoitus asetetaan internetiin yleisön saataville, että tilanteissa, joissa tekijä tahallisesti linkittää internetsivun sellaiselle sivustolle, jossa on tunnusmerkistön mukaista kirjoitusta ja kiihottamissäännöksen edellyttämät elementit täyttyvät.²⁰

Lakimuutoksen seurauksena vastuun laittomaksi vihapuheeksi tulkittavasta aineistosta voidaan katsoa ulottuvan myös esimerkiksi internetissä olevan sivuston, kuten blogisivuston tai keskustelupalstan ylläpitäjään. Keskustelupalstat voidaan määritellä valvomattomiin,

¹⁷ Matikkala 2005, s. 543.

¹⁸ Hannula – Neuvonen 2011, s. 539.

¹⁹ HE 317/2010 vp, s. 40.

²⁰ HE 317/2010 vp, s. 13.

jälkivalvottuihin ja ennakkovalvottuihin keskustelupalstoihin. Ennakkovalvotut keskustelupalstat ovat luonteeltaan lähellä verkkojulkaisun määritelmää ja niiden valvonta perustuu siihen, että ylläpitäjä valitsee etukäteen, minkälaisia viestejä keskustelupalstalla julkaistaan.²¹ Jälkivalvottujen keskustelupalstojen valvonta taas perustuu ylläpitäjän oikeuteen poistaa ja muokata viestejä. Jälkivalvotun keskustelupalstan ylläpitäjän rikosvastuu voi siis muodostua, jos hänen huomiotaan nimenomaisesti kiinnitetään lainvastaiseen materiaaliin ja hän siitä huolimatta jättää ryhtymättä toimiin sen poistamiseksi.²² On kuitenkin epäselvää, minkä tahon ilmoitus materiaalin mahdollisesta lainvastaisuudesta riittää perustamaan sivuston ylläpitäjän rikosvastuun. Selvää lienee, että vastuu voi seurata tuomioistuimen perustamasta toimintavelvollisuudesta poistaa tietty materiaali sivustolta.²³ Jäljempänä tässä tutkimuksessa tarkastelen valtakunnansyyttäjän ilmoitusta esitutkinnan aloittamisesta sellaisena toimena, joka perustaa sivuston ylläpitäjälle toimintavelvollisuuden.

Tekijän tahallisuutta suhteessa kiihottamisena kansanryhmää vastaan rangaistavien lausumien sisältöön on oikeuskäytännössä lähestytty arvioimalla sitä, voidaanko tekijän katsoa olleen tietoinen lausumien lainvastaisesta luonteesta. Koska tarkastelen tutkimuksessani solvaustyylistä kiihottamisrikosta, rajoittuu tarkastelu sellaisiin lausumiin, joiden sisältö voidaan tulkita solvaavaksi. Solvaavan vihapuheen rangaistavuus perustuu ihmisarvon loukkaamattomuuteen sekä yleisen turvallisuuden ja yhteiskuntarauhan ylläpitämiseen. Lain esitöissä todetaan, että luonteeltaan rasistiset ja muukalaisvihamieliset teot loukkaavat ihmisoikeuksia ja uhkaavat oikeusvaltion periaatteita ja demokratian vakautta.²⁴ Lain taustalla on ajatus siitä, että tietynlaiset lausumat ovat omiaan aiheuttamaan tiettyihin ryhmiin kohdistuvaa syrjintää.²⁵ Kiihottamisena kansanryhmää vastaan rangaistaan siis sellaiset viestit, tiedot ja mielipiteet, joiden ei katsota nauttivan sananvapauden suojaa niiden solvaavan ja loukkaavan luonteen takia.

Solvaustyyllisessä vihapuheessa on kyse kansanryhmän luonnehtimisesta ihmisarvoa alentavilla haukkumasanoilla.²⁶ Hallituksen esityksessä HE 317/2010 vp. tyypillinen rangaistava menettely määritellään esimerkiksi sellaisen aineiston levittämiseksi, jossa ryhmään

²¹ Hannula – Neuvonen 2011, s. 528.

²² Ilman 2012, s. 211.

²³ Hannula – Neuvonen 2011, s. 538.

²⁴ HE 317/2010 vp, s. 5.

²⁵ Mantila 2020, s. 163.

²⁶ Nuotio 2021, Sotarikokset ja rikokset ihmisyyttä vastaan.

kohdistuvaa väkivaltaa tai syrjintää pidetään hyväksyttävänä tai toivottavana tai ihmisiä verrataan esimerkiksi eläimiin tai loisiin tai yleistäen väitetään heitä rikollisiksi tai esitetään alempiarvoisiksi.²⁷ Oikeuskäytännössä rangaistavuuden alarajaksi näyttää muodostuneen, että lausuman on oltava sinänsä solvaava ja lisäksi vakavuudeltaan sellainen, että se on omiaan aiheuttamaan muidenkin taholta ryhmään kohdistuvaa syrjintää.²⁸ Lausumien totuudenmukaisuudella ei näytä kiihottamistunnusmerkistön täyttymisen kannalta oikeuskäytännössä olevan merkitystä, vaan niin tosia kuin epätosiakin lausumia on pidetty rangaistavina, jos tunnusmerkistö on muuten täytynyt, eli niiden esittämissävy on ollut solvaava tai asiayhteydestä on voitu päätellä, että tekijän pyrkimyksenä on ollut levittää vihamielisyyttä muihin ihmisiin.²⁹

2.3 Tahallisuusarvion kohdentuminen

Tahallisuuden kohdentumisesta solvaustyyliisessä kiihottamisrikoksessa tekee pulmallisen se, ettei esitetyn lausuman solvaavuudelle ole olemassa objektiivista mittapuuta. Lienee selvää, että ihmiset kokevat erilaisten lausumien loukkaavuuden eri tavoin. Lisäksi sananvapaus myös pitää sisällään oikeuden erilaisten loukkaavienkin lausumien esittämiseen.³⁰ Kiihottamisena kansanryhmää vastaan rangaistava vihapuhe määrittyy siis nimenomaan tunnusmerkistönsä perusteella. Tästä seuraa, että arvioitaessa tekijän tahallisuutta solvaavaksi tulkittavasta lausumasta, arvioidaan tekijän tahallisuutta siitä, onko hän ymmärtänyt lausumansa olevan sisällöltään sellainen, että se ei nauti sananvapauden suojaa, sillä sitä on pidettävä rikostunnusmerkistön määrittelemällä tavalla solvaavana. Tahallisuuden arviointi ei tältä osin kohdistu ainakaan puhtaasti empiirisiin seikkoihin, vaan näyttäytyy normatiivisena. Jos merkitystä annetaan tekijän subjektiiviselle käsitykselle siitä, onko hänen esittämänsä lausuma sisällöltään sellainen, että se johtaa oikeudelliseen rangaistusvastuuseen, tarkoitetaan käytännössä tekijän tietoisuutta siitä, toimiiko hän lainvastaisesti.³¹

Vakiintuneiden tahallisuusoppien kannalta on sinänsä poikkeuksellista, että tahallisuus kohdistettaisiin tekijän tietoisuuteen teon rikostunnusmerkistön mukaisuudesta, sillä lähtökohtaisesti oikeuskäytännössä on suhtauduttu kriittisesti siihen, että tahallisuuden

²⁷ Mantila 2020, s. 165.

²⁸ Mantila 2020, s. 163.

²⁹ Nuotio 2021, Sotarikokset ja rikokset ihmisyyttä vastaan.

³⁰ Mamère v. Ranska 7.11.2006, kohta 19.

³¹ Hyttinen – Tapani 2023, s. 383.

kohteena olisi normatiivinen arviointi.³² Vastaava linjaus on omaksuttu myös korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä, jonka mukaan teon rangaistavuus ei näytä edellyttävän tietoisuutta oikeudellisesta sääntelystä, eikä virheellinen tulkinta sääntelyn vaikutuksista myöskään poista tahallisuutta.³³ Jos kiihottamisrikosten kohdalla sovellettaisiin tätä vakiintunutta tulkintalinjaa, olisi varmaankin todettava, että se, minkä tuomioistuin katsoisi täyttävän kiihottamisena kansanryhmää vastaan rangaistavan vihapuheen määritelmän, johtaisi tekijän rangaistusvastuuseen, eikä tekijä voisi välttää rangaistusvastuuta vetoamalla epätietoisuuteen esittämänsä lausuman solvaavasta luonteesta.

Kiihottamisrikosten osalta tahallisuus on kuitenkin rangaistavuuden edellytys, mikä käy ilmi lain esitöistä.³⁴ Kiihottamisrikoksen rangaistavuus siis edellyttää todistelua tekijän tietoisuudesta lausuman solvaavasta luonteesta. Korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2026:27 tukee tätä tulkintaa siten, että tekijöiden tahallisuuteen liittyvä todistelu oikeudenkäynnin kohteena olevien kirjoitusten sisällön solvaavasta luonteesta on ratkaisun perusteluissa merkittävässä roolissa.

Kiihottamisrikossäännöksen tahallisuusarviointiin liittyvä ongelmallisuus kulminoituu ristiriitaan suhteessa tahallisuusoppiin. Jos oikeudellisessa arvioinnissa todettaisiin, ettei tekijää voida tuomita kiihottamisrikoksesta, sillä tekijän ei voida katsoa ymmärtäneen esittämänsä lausuman sisältöä solvaavaksi, vaikka lausuma tuomioistuimen tulkinnan mukaan näyttäytyy solvaavana, lienee samalla todettavan, ettei tekijää voida tuomita kiihottamisrikoksesta, sillä hän ei ole tiennyt toimintansa olevan lainvastaista. Tämä tulkinta on epätydyttävä normatiiviseen arviointiin liittyvien vakiintuneiden tahallisuusoppien näkökulmasta.³⁵ Jos taas myös kiihottamisrikosten yhteydessä noudatettaisiin oikeuskäytännössä vakiintunutta linjausta tahallisuusarvioinnin soveltumattomuudesta normatiivisiin elementteihin, pystyisi tekijä tuskin välttämään rangaistusvastuun vetoamalla olosuhdetahallisuuden puuttumiseen. Tämä tulkinta olisi puolestaan ristiriidassa kiihottamisrikossäännöksen esitöiden ja systematiikan kanssa.³⁶

³² Hyttinen – Tapani 2023, s. 384.

³³ Korkka-Knuts – Frände – Helenius 2020, s. 219.

³⁴ HE 317/2010 vp, s. 42.

³⁵ Korkka-Knuts – Frände – Helenius 2020, s. 183.

³⁶ Hyttinen – Tapani 2023, s. 384.

3 Tahallisuus ratkaisussa KKO 2026:27

3.1 Ratkaisu KKO 2026:27

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2026:27 ratkaistiin, oliko A syyllistynyt kiihottamiseen kansanryhmää vastaan asettaessaan yleisön saataville ja pitäessään yleisön saatavilla kirjoittamansa kirjoituksen, joka sisälsi homoseksuaaleja solvaavaksi tulkittavia lausumia, ja oliko B syyllistynyt kiihottamiseen kansanryhmää vastaan pitäessään kyseistä kirjoitusta yleisön saatavilla. Korkein oikeus luki ratkaisussaan sekä A:n että B:n syyksi kiihottamisen kansanryhmää vastaan, joka oli tapahtunut 4.11.2019 ja 24.1.2022 välisenä aikana. Korkeimman oikeuden harkinnassa keskeisiä kysymyksiä olivat teon ajallisen ulottuvuuden määrittely, teon yleisön määrittely sekä teon tahallisuus ja se, miltä osin kirjoituksen sisällön voitiin katsoa täyttävän rikoslain 11 luvun 10 §:n mukaisen panettelun tai solvaamisen tunnusmerkistön.

Korkein oikeus katsoi ratkaisussaan A:n kirjoituksen olevan rangaistava ainoastaan niiltä osin kuin siinä oli kysymys kirjoittajan yhteiskunnalliseen ja lääketieteelliseen näkemykseen pohjautuvasta argumentaatiosta.³⁷ Korkein oikeus katsoi kirjoituksen solvaavuuden perustuvan siinä esitettyyn vanhentuneeseen lääketieteelliseen tietoon sekä siihen, että kirjoitus oli kokonaisuutena sellainen, että sen voitiin katsoa asettavan homoseksuaalit heteroseksuaaleihin verrattuna alempan arvoon.³⁸ Lisäksi A:n ja B:n menettelyn rangaistavuuden kannalta korkein oikeus antoi merkitystä sille, että kirjoitukset julkaistiin ja pidettiin saatavilla ennakolta määrittelemättömälle, huomattavan laajalle joukolle ihmisiä³⁹.

Korkein oikeus katsoi ratkaisussaan, että A:n ja B:n menettelyn tahallisuus perustui heidän toimintaansa valtakunnansyyttäjän esitutkinnan aloittamista koskeneen tiedotteen julkaisemisen jälkeen. A:n tahallisuus perustui siihen, että hän esitutkinnan aloittamista koskeneen tiedotteen julkaisemisen jälkeen saattoi kirjoituksen itse yleisön saataville, vaikka hänen oli subjektiivisten ominaisuuksiensa perusteella täytynyt käsittää kirjoituksen solvaavuus. B:n tahallisuus perustui puolestaan siihen, että hän pidättäytyi ryhtymästä toimenpiteisiin kirjoituksen poistamiseksi verkkosivustolta, vaikka hänen korkeimman

³⁷ KKO 2026:27 (Ään.), kohta 51.

³⁸ KKO 2026:27 (Ään.), kohdat 46 ja 47.

³⁹ KKO 2026:27 (Ään.), kohta 55.

oikeuden ratkaisun mukaan olisi täytynyt tulla tietoiseksi lausumien solvaavasta luonteesta valtakunnansyyttäjän tiedotteen perusteella.

3.2 A:n tahallisuus

Ratkaisussa KKO 2026:27 oli kyse A:n laatimasta kirjoituksesta, joka julkaistiin ensimmäisen kerran vuonna 2004 painettuna uskonnollisen säätiön opetusmateriaalina ja sittemmin myös X-säätiön sekä Y-hiippakunnan verkkosivustoilla. A oli tämän jälkeen levittänyt kirjoitusta uudelleen vuosina 2019 ja 2020 omilla internet- ja sosiaalisen median sivuillaan.⁴⁰ Korkeimman oikeuden mukaan A ei ollut ollut tekemisissä kyseisen kirjoituksen kanssa kiihottamisäännökseen tehdyn muutoksen voimaantulon jälkeen ennen kuin hän vuonna 2019 jakoi kirjoituksen uudelleen⁴¹.

Ratkaisussa keskeistä oli sen arviointi, oliko A toiminut tahallisesti levittäessään kirjoitusta yleisön saataville. Korkein oikeus oli perusteluissaan A:n tahallisuuden osalta vedonnut A:n subjektiivisiin ominaisuuksiin, kuten koulutukseen ja asemaan kansanedustajana.⁴² Lisäksi korkein oikeus oli antanut merkitystä valtakunnansyyttäjän tiedotteelle esitutkinnan aloittamisesta, josta A:lle oli täytynyt tulla entistä selvemmäksi kirjoituksen solvaava luonne. Korkein oikeus katsoi, että A:n julkaistua uudelleen kirjoituksen vuonna 2019, A:n menettely täytti kiihottamisrikoksessa vaaditun tahallisuuden, kun A:n katsottiin täytyneen ymmärtää lausumien solvaavan luonteen, eikä A ollut pyrkinyt ilmaisemaan, että kirjoituksessa esitetyt väitteet homoseksuaalisuudesta olivat lääketieteen valossa vanhentuneita.⁴³

Koska tuomioistuin katsoi A:n tahallisuuden toteutuneen vasta siitä hetkestä lähtien, kun hän itse ryhtyi aktiivisiin toimiin kirjoituksen levittämiseksi ja julkaisi sen yleisön saataville, voidaan ratkaisun perusteella katsoa, ettei rikosvastuu kiihottamisesta kansanryhmää vastaan perustu pelkkään loukkaavan kirjoituksen laatimiseen. Sen sijaan rangaistavaa on lausuman levittäminen yleisön keskuuteen, sen asettaminen yleisön saataville tai sen pitäminen yleisön

⁴⁰ KKO 2026:27 (Ään.), kohdat 1 ja 2.

⁴¹ KKO 2026:27 (Ään.), kohta 33.

⁴² KKO 2026:27 (Ään.), kohta 63.

⁴³ KKO 2026:27 (Ään.), kohta 65.

saatavilla. Ratkaisun perusteella vaikuttaisi siltä, että tahallisuusarviointi voitaisiin kohdistaa vain sellaiseen tekoon, jossa tekijä itse osallistuu viestin saattamiseen yleisön saataville.

3.3 B:n tahallisuus

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2026:27 B:n katsottiin menetelleen tahallisesti pitäessään yleisön saatavilla kirjoituksen, johon sisältyi lausumia, joissa solvattiin homoseksuaaleja ryhmänä seksuaalisen suuntautumisen perusteella. B:n menettelyn syyksiluettavuus perustui hänen asemaansa X-säätiön asiamiehenä ja hallituksen jäsenenä, Y-hiippakunnan hiippakuntadekaanina sekä Z-julkaisusarjasta ja hiippakunnan verkkosivustoista vastaavana henkilönä⁴⁴.

B:n tahallisuuden arvioinnin kannalta korkein oikeus antoi merkitystä sille ajankohdalle, jolloin B:n voitiin katsoa riittävältä osin tulleen tietoiseksi siitä, että kirjoitusten sisältö voitiin ymmärtää solvaavaksi. Vaikka korkein oikeus katsoi, että aineiston pitämistä yleisön saatavilla koskeva tekotapatunnusmerkistö oli B:n osalta täyttynyt jo rikoslain rangaistussääntöuudistuksen voimaantulosta alkaen 1.6.2011,⁴⁵ katsottiin tahallisuusvaatimuksen toteutuneen vasta 4.11.2019 alkaen, jolloin valtakunnansyyttäjä julkaisi tiedotteen kirjoituksiin liittyvän esitutkinnan aloittamisesta⁴⁶.

Korkein oikeus totesi ratkaisussaan, että ennen valtakunnansyyttäjän julkaisemaa tiedotetta kirjoituksiin liittyvän esitutkinnan aloittamisesta B:n ei voitu katsoa olleen riittävällä tavalla tietoinen siitä, että kirjoitukset olivat sisällöltään sellaisia, että niitä voitiin pitää solvaavina.⁴⁷ Kirjoitusten solvaavan luonteen katsottiin kuitenkin tulleen B:n tietoisuuteen viimeistään silloin, kun tiedote esitutkinnan aloittamisesta julkaistiin. Tällöin B:n tahallisuuden katsottiin toteutuvan, kun hän jätti ryhtymättä toimenpiteisiin kirjoitusten poistamiseksi verkkosivustolta.

Toisin kuin A:n tahallisuuden arvioinnin osalta, B:n tahallisuuden arvioinnissa eivät korostuneet B:n subjektiiviset ominaisuudet. B:n ymmärrystä kirjoitusten solvaavasta luonteesta tuettiin tuomioistuimen perusteluissa ainoastaan sillä seikalla, että valtakunnansyyttäjän aloittama esitutkinta kirjoitusten sisällöstä viesti niiden mahdollisesta

⁴⁴ KKO 2026:27 (Ään.), kohta 79.

⁴⁵ KKO 2026:27 (Ään.), kohta 38.

⁴⁶ KKO 2026:27 (Ään.), kohta 68.

⁴⁷ KKO 2026:27 (Ään.), kohta 67.

lainvastaisuudesta. Koska korkein oikeus korosti A:n osalta ratkaisussaan A:n koulutustaustasta sekä hänen asemastaan kansanedustajana johtuvaa ymmärrystä sen rinnalla, että valtakunnansyyttäjän aloitettua esitutkinnan kirjoitusten sisällöstä, A:n olisi viimeistään tullut ymmärtää lausumien solvaavuus, näyttäytyy ratkaisu tahallisuuden rakenteen osalta epäsymmetrisenä vastaajien välillä. Ratkaisun perusteluissa B:n tahallisuus näyttää toteutuvan A:n tahallisuuteen verrattuna matalammilla vaatimuksilla, sillä hänen tahallisuutensa perustuu ainoastaan valtakunnansyyttäjän antamaan ilmoitukseen esitutkinnan aloittamisesta, kun A:n tahallisuus taas perustuu tämän lisäksi myös hänen koulutustaastaansa ja asemaansa. Vastaajien tahallisuuden perusteluissa havaittavat eroavuudet herättävät kysymyksen siitä, minkälaista tietoisuutta verkkosivuston ylläpitäjältä odotetaan sivustolla sijaitsevien kirjoitusten luonteesta ja voidaanko tämän tietoisuuden odottaa olevan jopa korkeampi kuin muiden solvaustyylisten kiihottamisrikosten tekemuotojen osalta odotettu tietoisuus.

Ratkaisu on B:n tahallisuusarvioinnin osalta kiinnostava myös siksi, että oikeuskäytännössä ei ole tyhjentävästi määritelty, minkä tahon antama kannanotto yleisön saatavilla olevan lausuman sisällöstä riittää perustamaan verkkosivun ylläpitäjän toimintavelvollisuuden ryhtyä toimenpiteisiin lausuman poistamiseksi verkkosivulta.⁴⁸ Korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 2026:27 perusteella voidaan todeta, että valtakunnansyyttäjän julkaisema tiedote esitutkinnan aloittamisesta on luonteeltaan sellainen viranomaistoimi, jonka perusteella verkkosivun ylläpitäjän tulisi kiinnittää huomiota sivustolla olevan lausuman sisältöön ja ryhtyä toimenpiteisiin sen poistamiseksi.

Ratkaisuun liittyy tältä osin eräitä prosessioikeudellisia haasteita. Ratkaisun perusteella tekijän tulisi tulkita valtakunnansyyttäjän esitutkinnan aloittamista koskeva ilmoitus kannanotoksi siihen, että kirjoitusten sisältöä voidaan pitää lainvastaisena vihapuheena. Tämä näyttää ristiriitaiselta, sillä esitutkintalain (805/2011) 3 luvun 3 §:n mukaan esitutkinnan aloittaminen edellyttää ainoastaan, että asiassa on syytä epäillä rikosta, eikä sitä, että teon lainvastaisuus olisi jo todettu. Tätä ongelmaa korostaa myös se, että rikosprosessin lähtökohtana on syyttömyysolettama.⁴⁹ Jos henkilöä on pidettävä syyttömänä, kunnes hänen syyllisyytensä on lainvoimaisesti todettu, esitutkinnan aloittamista ei voida ongelmitta pitää merkinä siitä, että tutkinnan kohteena oleva lausuma olisi lainvastainen.

⁴⁸ Hannula – Neuvonen 2011, s. 544.

⁴⁹ Niemi - Rantaeskola 2025, Esitutkinnan yleiset tavoitteet.

Tulkintalinja, joka ratkaisun perusteella voidaan tältä osin johtaa, näyttäytyy siis epäjohdonmukaisena ja mahdollisesti heikosti sovellettavana, sillä se näyttää kytkevän tekijän tahallisuuden oikeusprosessin käynnistymiseen. Oikeusprosessin toimivuuden kannalta esitutkinnan aloittaminen sellaisista teoista, joiden osalta tahallisuusvaatimus ei muuten lähtökohtaisesti täyty, siitä lähtökohdasta, että se esitutkinnan aloittamisen myötä kuitenkin tulee täyttymään, ei ole tarkoituksenmukaista, eikä tuskin myöskään se rooli, jonka esitutkinnan aloittamisen toivotaan oikeusprosessissa omaksuvan.

4 Keskeiset löydökset tahallisuuden arvioinnista ratkaisussa KKO 2026:27

4.1 Tahallisuusarvioinnin keskeiset havainnot

Koska oikeuskäytäntöön solvaustyylisten kiihottamisrikosten tahallisuusarvioinnin osalta liittyy toistaiseksi erinäisiä epäselvyyksiä, on korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 2026:27 rooli tahallisuuden arviointiin liittyvien seikkojen osalta merkittävä. Ratkaisu näyttää vahvistavan solvaustyylisten kiihottamisrikosten kohdalla omaksuttua tulkintalinjaa, jonka mukaan tekijän tietoisuus lausuman solvaavasta luonteesta on kiihottamisrikoksen rangaistavuuden edellytys. Tahallisuusarvioinnin kohteena on ratkaisussa vastaajien tietoisuus esitettyjen lausumien solvaavasta luonteesta ja arviointi perustetaan vastaajien subjektiivisille ominaisuuksille, joiden perusteella olosuhdetahallisuuden kannalta riittävän tietoisuuden katsotaan toteutuneen.

Vakiintuneiden tahallisuusoppien mukaan tahallisuusarvioinnissa punnitaan tekijän tietoisuutta teon kannalta relevanteista, empiirisistä tosiseikoista. Tekijän käsitys teon normatiivisesta luonteesta ei puolestaan lähtökohtaisesti ole vaikuttanut tahallisuuden arviointiin.⁵⁰ Oikeuskirjallisuudessa on kiinnitetty huomiota siihen, että erityisesti solvaus- ja uhkaustyyppisissä kiihottamisrikoksissa olosuhdetahallisuuden merkitys muodostuu epäselväksi, koska arvio lausuman solvaavuudesta tai uhkaavuudesta sisältää itsessään normatiivista harkintaa. Tällöin tahallisuusarviointi kytkeytyy väistämättä myös lausuman oikeudelliseen arviointiin.⁵¹ Koska vastaajien tahallisuus on ratkaisussa perustettu heidän tietoisuudelleen esitettyjen lausumien solvaavasta luonteesta, voidaan ratkaisussa katsoa annetun merkitystä vastaajien tietoisuudelle rikostunnusmerkistön toteutumisesta, eli vastaajien tulkinnalle teon normatiivisesta luonteesta. Tämä tekee ratkaisun ennakkoratkaisuluonteesta varsin kiinnostavan ja herättää kysymyksen siitä, missä määrin korkein oikeus on valmis antamaan normatiivisille elementeille merkitystä myös muiden rikostyyppien yhteydessä.

Ratkaisu ei kuitenkaan ole irrallinen solvaustyylistä kiihottamisrikosta koskevista lain esitöistä tai aikaisemmin omaksutuista tulkintatavoista. Kiihottamisrikoksen tahallisuutta on lain esitöissä tarkasteltu nimenomaan olosuhdetahallisuuden näkökulmasta ja merkitystä on annettu

⁵⁰ Korkka-Knuts – Frände – Helenius 2020, s. 183.

⁵¹ Hyttinen – Tapani 2023, s. 384.

tekijän tietoisuudelle esitetyn lausuman mahdollisesta solvaavasta merkityksestä.⁵² Ratkaisu KKO 2026:27 näyttöytyy tältä osin johdonmukaisena suhteessa juuri kiihottamisrikosten yhteydessä omaksuttuun tahallisuusarviointiin, jossa merkitystä annetaan myös sille, ovatko tekijät voineet ymmärtää lausumien olevan rikoslain 11 luvun 10 §:ssä tarkoitettulla tavalla solvaavia. Ratkaisu kuitenkin jättää edelleen avoimeksi kysymyksen siitä, voitaisiinko kiihottamisrikos jättää syyksilukematta olosuhdetahallisuuden vaillinaisuuden perusteella, eli käytännössä vetoamalla virheelliseen normatiiviseen arviointiin. Tämä tulkintalinja vahvistune, jos korkeimman oikeuden ratkaistavaksi tulee tapaus, jonka osalta olosuhdetahallisuuden ei riittävässä määrin pystytä katsomaan toteutuneen. Vastaava tapaus pakottaisi tuomioistuimen ottamaan nimenomaisesti kantaa kiihottamisrikoksiin liittyvän olosuhdetahallisuuden ja yleisen tahallisuusopin väliseen ristiriitaan.

Koska tahallisuuden arviointi kohdistuu ratkaisussa KKO 2026:27 vastaajien tietoisuuteen teon tunnusmerkistön mukaisuudesta, eli sellaisiin seikkoihin, joiden tarkastelu empiirisesti ei ole täysin mahdollista, on ratkaisun perusteluissa nostettu esiin sellaisia olosuhteita, joiden voidaan katsoa johtavan tekijän tietoisuuteen oikeudenkäynnin kohteena olevien lausumien solvaavasta luonteesta. Ratkaisussa vastaajien tahallisuutta on perusteltu vastaajien subjektiivisilla ominaisuuksilla, kuten koulutuksella ja yhteiskunnallisella asemalla ja verkkosivuston ylläpitäjän tahallisuuden osalta merkitystä on annettu viranomaistoimenpiteen synnyttämälle tietoisuudelle. Ratkaisun argumentaatio perustuu oletukselle siitä, että tietyt vastaajien subjektiiviset ominaisuudet ovat sellaisia, että niistä voidaan katsoa seuraavan tahallisuuden toteutumisen kannalta riittävä tietoisuus esitettyjen lausumien tunnusmerkistön mukaisuudesta.

Ratkaisulla on arvoa ennakkoratkaisuna, sillä se vahvistaa solvaustyylisten kiihottamisrikosten yhteydessä omaksuttua tulkintalinjaa tekijän tietoisuudesta esitettyjen lausumien tunnusmerkistön mukaisuudesta rangaistavuuden edellytyksenä ja laajentaa niitä perusteita, joihin tahallisuusarviointia kiihottamisrikoksissa voidaan ankkuroida. Samalla ratkaisu kuitenkin herättää kysymyksiä tahallisuusarvioinnin johdonmukaisuudesta ja kriteerien täsmällisyydestä. Ratkaisussa annetaan erityistä merkitystä vastaajan koulutukselle ja yhteiskunnalliselle asemalle, mutta jää epäselväksi, missä määrin nämä tekijät ovat yleistettävissä ja millä perusteella niiden voidaan katsoa synnyttävän sellaisia valmiuksia, joiden perusteella tekijän voidaan katsoa ymmärtäneen lausuman varsin todennäköinen solvaava luonne. Vastaavasti ratkaisussa katsotaan, että valtakunnansyyttäjän aloittama

⁵² HE 317/2010 vp, s. 42.

esitutkinta esitettyjen lausumien luonteen solvaavuudesta perustaa verkkosivun ylläpitäjälle toimintavelvollisuuden lausumien poistamiseksi, mutta myös tämän oikeusohjeen sovellettavuus jää avoimeksi. Ratkaisu tarjoaa yksittäisen esimerkin siitä, millainen ulkoinen informaatio voi olla riittävä tahallisuuden muodostumiselle, mutta ei kuitenkaan anna laajemmin sovellettavaa oikeusohjetta siitä, millaisissa muissa tilanteissa verkkosivun ylläpitäjän vastaavan tietoisuuden voidaan katsoa syntyvän.

Ratkaisun rajallinen ennakkopäätösarvo sopii kuitenkin solvaustyylisten kiihottamisrikosten yleiseen luonteeseen. Solvaustyylisten kiihottamisrikosten osalta oikeuskäytännössä korostuu tapauskohtainen harkinta, sillä esitettyjen lausumien solvaavuuden arviointi edellyttää lausumien sisällön arvioimisen lisäksi sekä esittämiskontekstin että esittämässävyn huomioon ottamista. Lisäksi korkeimman oikeuden noudattama ratkaisulinja, jossa tahallisuuden arvioinnissa huomioidaan tekijän tietoisuus esitettyjen lausumien tunnusmerkistönmukaisuudesta, lisää harkintaan liittyvää vaihtelevuutta, sillä oikeudellisen arvioinnin kohteeksi tulevat myös tekijän subjektiiviset ominaisuudet ja lähtökohdat.

4.2 Tekijän asemaan liittyvä ongelmallisuus

Rikosoikeudellisessa arvioinnissa keskeisiä lähtökohtia ovat ennakoitavuus ja yhdenvertaisuus. Tuomion lopputuloksen tulee olla objektiivisesti arvioiden tekijän ennakoitavissa,⁵³ ja perustuslain (731/1999) 6 § edellyttää kaikkien yhdenvertaista kohtelua lain edessä. Näihin periaatteisiin nähden tekijän subjektiivisten ominaisuuksien huomioon ottaminen tahallisuusarvioinnissa sisältää riskin siitä, että arviointi henkilöityy liiallisesti ja rakentuu eri tekijöiden kohdalla erilaisille lähtökohdille. Jos koulutukselle, ammatilliselle kokemukselle tai yhteiskunnalliselle asemalle annetaan ratkaisevaa merkitystä sen arvioinnissa, mitä tekijän on tullut ymmärtää lausumansa solvaavuudesta, tahallisuusarviointi voi muodostua eri tekijöiden kohdalla erilaiseksi. Tämä asettaa kyseenalaiseksi sen, voiko sama lausuma johtaa käytännössä erilaiseen rikosoikeudelliseen arvioon riippuen siitä, kuka sen esittää ja millainen koulutus- tai asiantuntijatausta hänellä on. Tämä voi heikentää rikosoikeudellisen vastuun ennakoitavuutta, koska tekijän voi olla vaikea arvioida etukäteen, millaista ymmärrystä juuri hänen asemansa perusteella häneltä edellytetään.

Toisaalta tekijän henkilökohtaisten ominaisuuksien huomioon ottaminen ei ole rikosoikeudessa täysin poikkeuksellista. Rikosoikeudellinen vastuu rakentuu jo lähtökohtaisesti oletukselle

⁵³ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 183.

tekijän kyvystä ymmärtää teon merkitys ja oikeudenvastaisuus. Rikoslain 3 luvun 4 §:n mukaan rangaistusvastuun edellytyksenä on, että tekijä on teon hetkellä täyttänyt viisitoista vuotta. Vastuuikärajan taustalla on ajatus siitä, että moraalinen ja eettinen harkintakyky sekä kyky kokea katumusta ja syyllisyyttä kehittyvät asteittain.⁵⁴ Näin ollen rikosoikeudellisessa arvioinnissa annetaan jo lähtökohtaisesti merkitystä tekijän henkilökohtaisille valmiuksille ymmärtää toimintansa luonne ja merkitys.

Myös muiden rikostyyppien yhteydessä tekijän tietoja ja perehtyneisyyttä on joissain tilanteissa hyödynnetty arvioitaessa sitä, mitä hänen voidaan katsoa ymmärtäneen toimintansa oikeudellisesta merkityksestä. Ratkaisussa KKO 2023:15 korkein oikeus arvioi vastaajien tahallisuutta osittain heidän sijoitustoimintaa koskevan tietoisuutensa perusteella. Korkein oikeus katsoi, että tekijöiden oli “varainhoitoyrityksen luonne ja tietoisuus sijoittamisesta huomioon ottaen” täytynyt pitää vähintään varsin todennäköisenä sitä, että sijoituksista kertyy veronalaista tuloa ja että tulojen ilmoittamatta jättäminen johtaa veron määräämiseen liian alhaisena⁵⁵ Pelkästään se, että tekijän tietoja, kokemusta tai perehtyneisyyttä hyödynnetään tahallisuusarvioinnissa, ei siten näyttäisi olevan rikosoikeudelliselle arvioinnille vierasta. Ongelmalliseksi kysymys muodostuu kuitenkin silloin, jos ratkaisusta ei ilmene johdonmukaisia perusteita sille, milloin ja millä tavoin tällaisille henkilökohtaisille ominaisuuksille annetaan merkitystä.

Tekijän subjektiivisten ominaisuuksien huomioon ottaminen kiihottamisrikosten tahallisuusarvioinnissa näyttäytyy osin epäjohdonmukaisena. Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2026:27 A:n ja B:n tahallisuusarvioinnit rakentuvat erilaisille lähtökohdille. Siinä missä A:n tahallisuutta arvioidaan A:n koulutuksen ja kokemuksen perusteella, B:n kohdalla vastaaville seikoille ei anneta merkitystä. Ratkaisusta jää tämän vuoksi epäselväksi, millä perusteella tekijän henkilökohtaiset valmiudet otetaan osaksi tahallisuusarviointia ja milloin arviointi perustetaan ensisijaisesti ulkoisiin seikkoihin.

Tämä herättää laajemman kysymyksen siitä, milloin ja missä tilanteissa tekijän subjektiiviset ominaisuudet tulisi ottaa huomioon arvioitaessa kiihottamisrikosten olosuhdetahallisuutta. Yhtäältä tahallisuuden arviointi edellyttää väistämättä jonkinasteista objektiivista mittapuuta, ja tekijän henkilökohtaisia ominaisuuksia voidaan käyttää apuna sen arvioimisessa, onko hän

⁵⁴ Pekkarinen 2018, s. 23.

⁵⁵ KKO 2023:15, kohta 28.

voinut ymmärtää lausuman varsin todennäköisen solvaavan luonteen. Toisaalta arvioinnin tulisi perustua johdonmukaisiin ja ennakoitaviin kriteereihin. Ratkaisu antaa aihetta pohtia, miksi A:n ja B:n olosuhdetahallisuutta arvioidaan eri lähtökohdista, vaikka arvioinnin kohteena on molemmassa tapauksissa sama kysymys: onko tekijä voinut ymmärtää lausuman varsin todennäköisen solvaavan luonteen. Tahallisuusarvioinnin voitaisiin lähtökohtaisesti edellyttää perustuvan mahdollisimman yhdenmukaisiin kriteereihin.

Mikäli tekijän asema otetaan systemaattisesti huomioon tahallisuusarvioinnissa, on samalla arvioitava, miten tämä vaikuttaa yhdenvertaisuuden toteutumiseen. Tekijöiden subjektiivisten ominaisuuksien korostuminen tahallisuusarvioinnissa sisältää vaaran, että esimerkiksi korkeasti koulutetuilta tai yhteiskunnallisesti merkittävässä asemassa olevilta henkilöiltä edellytetään laajempaa ymmärrystä lausumiensa merkityksestä kuin muilta, mikä voi käytännössä johtaa heidän ilmaisunsa matalampaan rangaistavuuskynnykseen. Samalla keskeiseksi ongelmaksi muodostuu kysymys siitä, millä perustein määritetään, keneltä voidaan edellyttää kykyä ymmärtää lausuman varsin todennäköinen solvaava luonne. Näiden kriteerien täsmentämättä jättäminen heikentää tahallisuusarvioinnin ennakoitavuutta ja systemaattisuutta. Kokonaisuutena tarkastellen ratkaisu ei näytä selkeyttävän tahallisuusarvioinnin kriteereitä, vaan jättää edelleen avoimeksi sen, missä määrin ja millä perusteilla tekijän asema tulisi ottaa huomioon osana solvaustyylisten kiihottamisrikosten olosuhdetahallisuuden arviointia.

5 Yhteenveto

Tekijän tahallisuuden arviointiin solvaustyyllisissä kiihottamisrikoksissa liittyy eräitä merkittäviä ongelmia ja kysymyksiä. Olennainen tulkinnallinen epäselvyys liittyy siihen, mihin elementteihin tahallisuuden arviointi solvaustyyllisissä kiihottamisrikoksissa kohdentuu. Näyttää siltä, että koska tahallisuuden kohteena on esitetyn lausuman sisältö, ja koska arvio lausuman solvaavuudesta sisältää itsessään väistämättä lausuman tunnusmerkistönmukaisuuteen liittyvää harkintaa, kohdentuu tahallisuuden arviointi ainakin osittain normatiivisiin elementteihin. Tästä seuraa kysymys siitä, miten solvaustyylinen kiihottamisrikos suhteutuu oikeuskäytännön yleiseen systematiikkaan. Oikeuskäytännössä tahallisuuden suhde normatiivisiin elementteihin näyttää tällä hetkellä myös yleisellä tasolla avoimena ja epäselvänä.⁵⁶ Kiihottamisrikosten osalta tästä epäselvyydestä näyttää seuranneen, että tuomioistuimet joutuvat tahallisuutta arvioidessaan ottamaan kantaa siihen, mitä tekijän voidaan olettaa ymmärtäneen erilaisista olosuhteista ja merkityssisällöistä tekohetkellä.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2026:27 vastaajien tietoisuutta oikeudenkäynnin kohteena olevien kirjoitusten sisällön solvaavasta luonteesta perusteltiin vastaajien subjektiivisilla ominaisuuksilla, esimerkiksi koulutustaustalla ja asemalla kansanedustajana. Korkein oikeus otti ratkaisussa lisäksi kantaa siihen, minkälainen ulkoisen toimijan kannanotto kirjoituksen mahdollisesti lainvastaisesta luonteesta riittää perustamaan verkkosivun ylläpitäjälle toimintavelvollisuuden poistaa solvaavaksi tulkittava sisältö sivustolta. Ratkaisussaan korkein oikeus linjasi, että valtakunnansyyttäjän tiedotetta esitutkinnan aloittamisesta voidaan pitää sellaisena kannanottona, että tekijän olisi sen perusteella ymmärrettävä esitetyn tiedon, mielipiteen tai viestin olevan luonteeltaan panetteleva tai solvaava. Argumentaatio, johon korkein oikeus perustaa vastaajien tahallisuuden, perustuu siis lähtökohtaisesti oletuksille erilaisten henkilöön liittyvien ominaisuuksien ja kausaalisten suhteiden yhteydestä tekijöiden ymmärrykseen lausumien solvaavasta luonteesta. Argumentaatio on siis luonteeltaan varsin spekulatiivista ja herättää kysymyksiä ennakoitavuudesta ja yhdenvertaisuudesta. Solvaustyyllisen kiihottamisrikoksen rangaistavuuden edellyttäessä olosuhdetahallisuutta muunlaiseen laintulkintaan tuskin voidaan kuitenkaan päätyä.

⁵⁶ Korkka-Knuts – Frände – Helenius 2020, s. 220.

Koska ratkaisukäytännössä ei toistaiseksi ole jouduttu ottamaan kantaa siihen, voitaisiinko tuomioistuimen mukaan solvaavaksi tulkittava lausuma jättää lukematta syyksi vaillinaisen olosuhdetahallisuuden perusteella, on kysymys kiihottamisrikokseen liittyvän tahallisuusarvioinnin ja yleisten tahallisuusoppien suhteesta yhä avoin. Korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 2026:27 perusteella kuitenkin näyttää siltä, että tekijän tahallisuuden kannalta olennaisena pidetään tekijän subjektiivista käsitystä tunnusmerkistön kannalta olennaisten olosuhteiden toteutumisesta, sillä tekijöiden subjektiiviset ominaisuudet ovat ratkaisun perusteluissa merkittävässä roolissa. Ratkaisun perusteella voidaan mielenkiinnolla jäädä odottamaan, vahvistuuko oikeuskäytännössä tulkinta, jonka mukaan tekijän tietoisuudelle teon tunnusmerkistön mukaisuudesta tulisi tahallisuusarvioinnissa antaa merkitystä.